

TELEMARK FYLKESKOMMUNE
Postboks 2844
3702 SKIEN

Saksbehandler, innvalgstelefon
Astrid Lie Olsen, 33372321

Uttalelse til høring og offentlig ettersyn av forslag til Telemarksplanen - regional planstrategi for Telemark 2024–2028

Vi viser til oversendelse fra Telemark fylkeskommune datert 14.06.2024. Statsforvalteren har fått utsatt frist for uttalelse til 27.09.2024.

Saken gjelder

Saken gjelder høring og offentlig ettersyn av forslag til Telemarksplanen - regional planstrategi for Telemark fylkeskommune for perioden 2024-2028. I henhold til plan- og bygningsloven § 7-1 skal regional planmyndighet minst én gang i hver valgperiode, og senest innen ett år etter konstituering, utarbeide en regional planstrategi i samarbeid med kommuner, statlige organer, organisasjoner og institusjoner som blir berørt av planarbeidet. Planstrategien skal redegjøre for viktige regionale utviklingstrekk og utfordringer, vurdere langsiktige utviklingsmuligheter og ta stilling til langsiktige utviklingsmål og hvilke spørsmål som skal tas opp gjennom videre regional planlegging.

Rollen til Statsforvalterens fagavdelinger

Statsforvalterens fagavdelinger skal med hjemmel i plan- og bygningsloven § 3-2 påse at planer ikke er i strid med nasjonale og viktige regionale interesser innen miljøvern, klima, landbruk, samfunnssikkerhet, folkehelse, barn og unges interesser og gravplasser.

Fagavdelingenes vurderinger

Det er utarbeidet et meget solid forslag til regional planstrategi. Planforslaget er ryddig og gjennomarbeidet, og bygger på et godt kunnskapsgrunnlag. Utfordringsbeskrivelsene er relevante og gode, og det er bevissthet rundt målkonflikter. Statsforvalteren ser svært positivt på de tre satsingsområdene inkluderende, skapende og naturrike Telemark. Vi vil berømme fylkeskommunen for hvordan bærekraftsdimensjonene og hovedtemaene i *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027* (heretter *Nasjonale forventninger*) er innarbeidet i planen, på en tilpasset og relevant måte for Telemark fylke. Vi støtter hovedgrepene i planen. Samlet sett vil Telemarksplanen etter vårt syn gi et godt grunnlag for arbeidet i denne fireårsperioden.

I oversendelsesbrevet er det bedt om særskilt tilbakemelding på fire spørsmål (samt ett spørsmål rettet mot kommunene). Tre av disse vil bli besvart underveis i vår uttalelse, under de relevante temaer. Det første spørsmålet er: *Mål og satsinger i Telemarksplanen – er de relevante og dekkende for utfordringsbildet i Telemark?* I all hovedsak vurderer Statsforvalteren at redegjørelsen for fylkets utfordringer, og utpekte mål og satsinger, er relevante og dekkende. Planen framstår sterk på disse punktene. Vi savner imidlertid særlig en sterkere satsing på villrein, se avsnittet om villrein under, og har også pekt på noen andre mindre mangler i vår uttalelse. Men hovedinntrykket vårt av planforslaget og dets relevans for utfordringsbildet i Telemark er meget godt.

Klima – Regional plan for klima, energi og grønn omstilling – ATP Grenland og ATP Telemark

Disse temaene henger tett sammen, og vi behandler dem derfor her samlet. Regjeringen har store forventninger på dette feltet, jf. forventning nr. 45 i *Nasjonale forventninger*, der det blant annet heter at «omstillingen til lavutslippssamfunnet og bidrag til oppnåelse av klima- og miljømålene prioriteres gjennom arealplanlegging som reduserer utslipp, arealbeslag og transportbehov».

Det planlegges å rullere de regionale planene for samordna areal og transport i Grenland og i Telemark (ATP Grenland og ATP Telemark). Dette ser vi svært positivt på, jf. også regjeringens forventning nr. 50 og 51. I dette arbeidet vil det være viktig å innarbeide de nye statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet, som har vært på høring, men som foreløpig ikke er vedtatt. Det kan vurderes om det er hensiktsmessig å ha to separate ATP-planer, eller om de bør slås sammen til én plan for Telemark, med relevante underkapitler.

Det er også et meget godt grep at det skal utarbeides en ny Regional plan for klima, energi og grønn omstilling. Formålet med planen er å vise veien for hvordan Telemark skal nå målet om å være et lavutslippssamfunn i 2050, og å gi et styringsverktøy for dilemmaene energi, klima og natur. Det er svært positivt at dette dilemmaet blir framhevet, og at man forsøker å finne løsninger. På klimaområdet viser vi til nye statlige planretningslinjer for klima og energi, som også har vært på høring, men ikke er vedtatt, og som må inkorporeres i planarbeidet. For øvrig har Rogaland fylkeskommune utarbeidet en [regional plan for grønn industri](#) som det kan være relevant å hente noe inspirasjon fra.

Vi vil framheve noen viktige temaer på dette feltet, som avhengig av grensesnittene kan være aktuelle både i den regionale klima- og energiplanen og i ATPene.

Regjeringen forventer at «det legges til rette for tilstrekkelige næringsarealer med minst mulig negative konsekvenser for klima, miljø og samfunn. Næringsarealer planlegges med et regionalt perspektiv, og energibruk, krafttilgang, gjenbruk og mer effektiv utnyttelse av eksisterende næringsarealer og infrastruktur inngår i planvurderingene» (forventning nr. 34). Arealkrevende næringsvirksomhet er en stor utfordring i Telemark, og det er behov for et regionalt perspektiv for å finne de samlet sett mest egnede arealene til dette. Kraftkrevende virksomhet og krafttilgang er også et viktig fokus i et slikt arbeid. Tilsvarende er det behov for et regionalt perspektiv på egnede arealer til fornybar energiproduksjon med minst mulig negative konsekvenser, der nærhet til kraftkrevende næring også er et moment, jf. forventning nr. 32.

Et viktig fokus må være muligheten for fortetting og transformasjon av eksisterende næringsområder og andre opparbeidede arealer, jf. forventning nr. 49, og å identifisere tilgjengelige egnede «grå arealer» for solkraft og annen produksjon av fornybar energi. Solkraft og grå arealer kan gjerne framheves som et eget tema. Statsforvalteren registrerer at nye planer for solkraftverk nå

i hovedsak legges til skogarealer. Tilgjengelige og egnede grå arealer for næring og kraftutbygging bør identifiseres og vurderes ut fra et regionalt perspektiv.

Vi understreker at regjeringen forventer at arealbeslag reduseres (forventning nr. 45), at nedbygging av karbonrike arealer unngås så langt som mulig (nr. 48) og at bl.a. viktig naturmangfold, friluftsområder, grønnstruktur og landskap sikres i planleggingen (nr. 53), samt at det sikres god balanse mellom fornybar energi og miljøhensyn (nr. 32). Det er derfor helt nødvendig å finne løsninger som reduserer naturtap og arealbeslag når det gjelder arealkrevende næringsvirksomhet og utbygging av fornybar energi. Dette bør også vurderes opp mot fylkeskommunens eget vedtak om arealnøytralitet.

Vi minner for øvrig om at utviklingen av Fensfeltet vil kreve mye kraft – dette kunne gjerne vært nevnt i Telemarksplanen.

Vi viser ellers til regjeringens forventning nr. 37 om at lokalisering og arealer til havner og sjøtransport bør vurderes i et regionalt perspektiv, nr. 42 om at fylkeskommunene bør legge til rette for omlegging til en mer sirkulær økonomi, og nr. 46 om tilrettelegging for energieffektivisering og fleksibel energibruk i næringsliv, husholdninger og offentlige bygg.

I oversendelsesbrevet bes det særskilt om tilbakemelding på grensesnittet og samordning mellom den regionale planen for klima, energi og grønn omstilling, og de to regionale planene for samordna areal og transport. Det er viktig at disse planene blir godt samordnet, og at de også samordnes med avklaringer knyttet til vedtaket om arealnøytralitet. Grensesnittet mellom planene vil avhenge av flere ting, blant annet hvilke virkemidler man velger å bruke. Det kan f.eks. være naturlig at mer bindende føringer om arealbruk samles på ett sted. Dersom det lages en form for arealstrategi eller prioritering av arealer i planen for klima, energi og grønn omstilling, kan det være at dette skal iverksettes i areal- og transportplanene. Hva som blir vedtatt i de statlige planretningslinjene for arealbruk, mobilitet og klima/energi, kan også spille inn på utformingen av planene.

Masseforvaltning

I *Nasjonale forventninger*, forventning nr. 44, står det blant annet at «helhetlig masseforvaltning avklares i regionale og kommunale planer». Vi savner en henvisning til temaet masseforvaltning i Telemarksplanen. Vi ser at massehåndtering og arealer til massedepoier er en utfordring, og at det er behov for et regionalt helhetsblikk på denne problemstillingen. Masseforvaltning kan være et tema inn i de regionale planene knyttet til arealbruk, klima og energi.

Vi minner også om forventning nr. 43: «Viktige mineralforekomster sikres i regionale og kommunale planer, og utvinning avveies mot miljøhensyn og andre samfunnsinteresser».

Naturmangfold

Vi ser svært positivt på at «Naturrike Telemark» er én av Telemarksplanens tre satsinger, og at planen har fokus på naturtap og arealbruksendringer som den største trusselen mot naturmangfoldet. Planen setter fokus på dilemmaene som oppstår f.eks. knyttet til utbygging av fornybar energi, og hvordan dette kan føre til store naturtap. Dette kunne gjerne også vært nevnt på s. 23 under «Skapende Telemark» i kapittelet «Hvor skal vi?».

Telemark er et fylke med store naturmangfoldsverdier, blant annet inngår deler av fylket i [«hotspoten»](#) med truede arter og høyt biologisk mangfold i området rundt Oslofjorden. Under «Miljømessig bærekraft» i kapittelet «Hvor er vi?» kunne det med fordel vært sagt noe om de

særskilte og store naturverdiene som kjennetegner Telemark, fra artsrik kalkgrunn langs kysten til viktige naturtyper i skog til villreinområdene.

Fylkeskommunen skal utarbeide en strategi for naturmangfold. Denne er tydelig avgrenset til å gjelde hvordan fylkeskommunen kan styrke bevaring av naturmangfoldet innen egne ansvarsområder, noe som er ryddig. Statsforvalterens miljøavdeling bistår gjerne med innspill til dette arbeidet.

Villrein

Telemarksplanen er etter vårt syn mangelfull når gjelder temaet villrein. Så vidt vi kan se, er villrein kun nevnt én gang i planen, uten noen redegjørelse, og de regionale planene for villreinfjellene er ikke nærmere diskutert. Villreintemaet bør vies større plass i planen, både under «Hvor er vi?» og «Hvor skal vi?», og under «Hvordan skal vi komme dit?».

Villrein og villreinens leveområder er en høyt prioritert nasjonal interesse. Den norske villreinstammen er under stort press og står overfor mange trusler. Villreinen har havnet på rødlista, og klassifiseringen av de norske villreinområdene etter kvalitetsnorm for villrein viser at kun ett av Norges 24 villreinområder har god kvalitet. Som en oppfølging av kvalitetsnormen er det under utarbeidelse tiltaksplaner for de nasjonale villreinområdene. Tidligere i år kom stortingsmeldingen *Ein forbetra tilstand for villrein* (Meld. St. 18 (2023–2024)). Regjeringen vil stoppe den negative utviklingen i villreinområdene innen 2030. På lengre sikt skal alle villreinområdene oppnå minimum middels kvalitet, og de nasjonale villreinområdene god kvalitet. Regjeringen mener blant annet at «det er nødvendig å etablere ei heilskapleg og restriktiv arealforvaltning i villreinfjellet». Verken villreinens situasjon, kvalitetsnormen, tiltaksplanene eller den nye stortingsmeldingen er nevnt i Telemarksplanen, og dette er etter vårt syn en klar mangel.

Telemark er et viktig villreinfylke. Villreinområdene Brattefjell-Vindeggen og Våmur-Roan ligger i sin helhet innenfor Telemark fylke, i tillegg til deler av villreinområdene Hardangervidda, Blefjell, Setesdal-Austhei og Setesdal-Ryfylke. Fylkeskommunen har en viktig rolle på villreinfeltet, knyttet til de regionale planene for villreinfjellene. Det er utarbeidet regionale planer for villreinområdene på Hardangervidda (Hardangerviddaplanen), Setesdalsheiene (Heiplanen) og Blefjell (fylkesdelplan for Blefjellområdet).

I *Nasjonale forventninger*, forventning nr. 58, heter det: «Villreinens leveområder sikres, og vedtatte regionale planer for villreinfjella oppdateres i samsvar med ny kunnskap og følges opp i den kommunale planleggingen». I den nye stortingsmeldingen om villrein står det på s. 99 at «regjeringa vil oppfordre fylkeskommunane til å revidere eksisterande regionale planar på grunnlag av klassifiseringa etter kvalitetsnorma og tiltaksplanar for villreinen med sikte på betre ivaretaking av villreinen sine leveområde.» Det understrekes at «ved revidering av planane bør dette då skje ved styrkt vektlegging av omsynet til villreinen og måla for villreinen sin tilstand, og det bør leggjast til rette for mindre utbygging enn i dag i desse områda». Regjeringen vil også vurdere behovet for å utarbeide regionale planer for de villreinområdene der det ikke foreligger slike planer i dag.

Gjennom kvalitetsnormen foreligger det mye ny kunnskap om villreinens leveområder, og det er altså klare forventninger om at de regionale planene for villreinfjellene bør oppdateres. På bakgrunn av dette bør Telemarksplanen vurdere nærmere behovet for rullering av de tre aktuelle regionale planene, og etter vårt syn er dette et arbeid som bør prioriteres i denne fireårsperioden. Statsforvalteren anser behovet for oppdatering av eksisterende planer som større enn behovet for å lage regionale planer for nye villreinområder i Telemark.

Hardangerviddaplanen er fra 2019, Heiplanen er fra 2012, og Blefjellplanen er fra 2002. Ingen av planene er oppdatert med ny kunnskap fra kvalitetsnormen eller arbeidet med tiltaksplanene, eller nye føringer fra stortingsmeldingen. Således kan det argumenteres for at det er behov for revisjon av samtlige planer. Heiplanen og Blefjellplanen er imidlertid betydelig eldre enn Hardangerviddaplanen, og bør derfor prioriteres.

Fylkestinget ønsker spesielt innspill om hvorvidt fylkesdelplan for Blefjellområdet har behov for å rulleres i planperioden. Det er behov for dette, da planen er svært gammel. Samtidig er det noe begrenset aktivitet innenfor Blefjellplanens virkeområde i Telemark, og Blefjell er ikke et nasjonalt villreinområde. Dersom kun én plan skal revideres, oppfordrer Statsforvalteren til å prioritere Heiplanen, som dekker nasjonale villreinområder, og der tiltaksplaner er under utarbeidelse. Vi merker oss at Heiplanen står som «uavklart» i Telemarksplanens oversikt over planer som skal rulleres.

De regionale planene for villreinfjellene legger klare føringer for arealbruken i disse områdene. Vi står nå i en situasjon med viktig ny kunnskap og nye føringer om villrein, og der tiltaksplaner snart skal iverksettes. Det er svært uheldig hvis de regionale planene over tid blir stående uten å innarbeide denne kunnskapen og disse føringene. Ideelt bør det lages en langsiktig plan for hvordan samtlige regionale planer kan oppdateres.

Landbruk

Jordvernet er kraftig innskjerpet i løpet av de siste årene, og Statsforvalterens landbruksavdeling forventer at omdisponering av dyrka og dyrkbar jord unngås. I *Nasjonale forventninger* fremhever regjeringen at fylkeskommuner og kommuner skal bidra til å styrke jordvernet i tråd med ny jordvernstrategi, og bidra til at driften av jordbruksarealene opprettholdes (forventning nr. 68). I forventning nr. 70 heter det at «for å redusere omdisponeringen av dyrka jord, bør en jordvernstrategi vurderes utarbeidet som del av den overordnede regionale og kommunale planleggingen». Vi savner et større fokus på særlig jordvern i Telemarksplanen, samt utfordringer knyttet til arealer ute av drift, driveplikt, beiteutfordringer og nedgang i dyretall. Vi anbefaler at det utarbeides en jordvernstrategi for Telemark. Dette burde vært vurdert i Telemarksplanen, jf. forventning nr. 70.

Det er positivt at *Regionalt næringsprogram for landbruket i Vestfold og Telemark 2019-2022* skal rulleres. I lys av bl.a. oppsplittingen av fylkene, bør det vurderes om dette isteden blir å anse som en ny plan. Vi savner en nærmere redegjørelse for hva som er målet med denne planen, hva den skal inneholde og hva det skal satses på. Temaene nevnt i forrige avsnitt kan være aktuelle her. Å ivareta landbruket har også en viktig funksjon for å opprettholde levende bygder og bosetting.

Samfunnssikkerhet

Statsforvalterens beredskapsstab ser positivt på at samfunnssikkerhet er framhevet som et eget tema, i tråd med *Nasjonale forventninger*, der samfunnssikkerhet og beredskap for første gang har fått et eget kapittel. Telemarksplanens kapittel om samfunnssikkerhet kunne gjerne ha inkludert en omtale av egne områder der fylkeskommunen har beredskapsansvar. Egenberedskap i befolkningen er også et tema som kunne ha vært nevnt. Det er bra at klimatilpasning er inkludert. Dette temaet er også et viktig perspektiv i arbeidet med å ivareta natur, som det er pekt på i planen.

I kunnskapsgrunnlaget til Telemarksplanen anbefaler vi å inkludere [den nye stortingsmeldingen om flom og skred](#) blant lenkene på s. 9. På side 40 kunne det gjerne vært tatt inn en henvisning til

endringer i den sikkerhetspolitiske situasjonen. Lenken til FylkesROS på s. 41 må oppdateres, da denne er revidert tidligere i år, og kan finnes [her](#).

Vannforvaltning

Vi ser positivt på at planen tar for seg de regionale vannforvaltningsplanene på s. 11 og s. 30, og at både vassdrag og kystvann er nevnt. Dette er videre fulgt opp i avsnittet om «kyst og vannkvalitet» på s. 17, med fokus på miljøtilstanden i Oslofjorden.

Det pekes på at Telemark er et stort vannkraftfylke. Samtidig er dette en av de største negative påvirkningsfaktorene på den økologiske tilstanden i vassdragene, noe som kunne vært nevnt. For øvrig er tilstanden til mange av vannforekomstene i Telemark god.

På s. 36, under «Samarbeid for å nå målene», kunne det med fordel vært nevnt hvordan det samarbeides i vannregionene for å nå målene i de regionale vannforvaltningsplanene.

Oslofjorden og strandsonen langs sjøen

Oslofjorden er i kritisk dårlig tilstand, og det er en prioritert nasjonal interesse å forbedre situasjonen. Det er tatt med et godt avsnitt om «Kyst og vannkvalitet» under kapittelet «Hvor skal vi?». I *Nasjonale forventninger* forventer regjeringen at «fylkeskommunene og kommunene i Oslofjordens nedbørsfelt følger opp helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord i arealplanleggingen» (forventning nr. 62). Det kunne kommet tydeligere frem hvordan Telemark skal følge opp tiltak der fylkeskommunen er medansvarlig.

Arealnøytralitet

I oversendelsesbrevet er det bedt om særskilt tilbakemelding på spørsmålet *Hvordan kan arealnøytralitet følges best mulig opp i Telemark frem mot 2030?*

I *Nasjonale forventninger* er det flere forventninger knyttet til å redusere omdisponeringen av arealer og natur, bl.a. forventning nr. 45 (redusere arealbeslag), nr. 48 (unngå omdisponering og nedbygging av karbonrike arealer så langt som mulig), nr. 49 (fortetting og transformasjon før nye utbyggingsområder) og nr. 53 (sikre bl.a. viktig naturmangfold, jordbruksarealer, friluftsområder, landskap og overordnet grønnstruktur i planleggingen). Det er imidlertid viktig å understreke at det ikke er gitt nasjonale føringer knyttet til *arealnøytralitet*, og Statsforvalteren vil derfor være tilbakeholden med å uttale seg om dette.

Vi vil imidlertid spille inn at det i fylkeskommunens arbeid med arealnøytralitet er svært viktig med bevissthet rundt hva dette betyr i praksis, og på forholdet mellom fylkeskommunen og kommunene. På side 11 i Telemarksplanen står det at «Fylkestinget har vedtatt at fylket skal være arealnøytralt innen 2030 (sak 178/21). Mål om arealnøytralitet må følges opp av kommunene som arealmyndighet». Vi minner om at regjeringen legger stor vekt på det lokale selvstyret og kommunens rolle som planmyndighet. Vi oppfordrer til at rollefordeling og samspill mellom fylkeskommunen og kommunene vies større plass i oppfølgingen av fylkestingets vedtak om arealnøytralitet.

Vedtaket om arealnøytralitet kan stå i motsetning til ønskede satsinger på fornybar energi og næringsliv. Det er viktig at det er høy bevissthet rundt dette, og at det avklares hvordan dette skal følges opp og løses.

Ellers er det svært positivt at fylkeskommunen har utarbeidet et arealregnskap for Telemark, til

støtte for oppfølgingen av forventning nr. 17 om at samfunns- og arealplanleggingen baseres på et oppdatert og godt kunnskapsgrunnlag, og at kommunene bør utarbeide et arealregnskap som del av et slikt kunnskapsgrunnlag. Å opprettholde et oppdatert og relevant arealregnskap vil være positivt for arealplanleggingen i fylket.

Med hilsen

Grethe Helgås (e.f.)
direktør

Astrid Lie Olsen
plansjef

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Norges vassdrags- og energidirektorat
Mattilsynet
Statens vegvesen - Transport og samfunn

Postboks 5091 Majorstua
Postboks 383
Postboks 1010 Nordre Ål

0301	OSLO
2381	BRUMUNDDAL
2605	LILLEHAMMER